

ԿԱՐԾԻՔ

Նաիրա Զինիկի Մելիքյանի

«Կոնստանտին Օրբելյանի ստեղծագործությունը և գործունեությունը»

թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ,

ներկայացված ԺԷ.00.02 - «Երաժշտական արվեստ» մասնագիտությամբ
արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

20-րդ դարի հայ երաժշտության ուսումնասիրությունն արդի երաժշտագիտության կարևոր ուղղություններից է: 20-րդ դարի հայ կոմպոզիտորական և կատարողական արվեստում իր անգնահատելի տեղն ունի ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստ, կոմպոզիտոր, դաշնակահար, դիրիժոր, երաժշտական-հասարակական գործիչ Կոնստանտին Աղապարոնի Օրբելյանը, ում ստեղծագործական գործունեության համակողմանի ուսումնասիրությանն է նվիրված այսօր հրապարակային պաշտպանության ներկայացված ատենախոսությունը:

Ինչ խոսք, խիստ ողջունելի է ատենախոսության թեմայի ընտրությունը, քանի որ Կ.Օրբելյանի ստեղծագործությունը հայ ժամանակակից երաժշտության վառ էջերից է, իսկ նրա կատարողական գործունեությունը որպես Հայաստանի պետական էստրադային նվագախմբի դիրիժոր՝ ոչ միայն նպաստեց Հայաստանում և Խորհրդային Միությունում էստրադային և ջազային երաժշտության զարգացմանը, այլև աշխարհի տարբեր երկրներում ունեցած անթիվ հյուրախաղերի ընթացքում ներկայացրեց հայ կոմպոզիտորական և կատարողական արվեստի բարձր մակարդակը:

Համալիր կերպով ուսումնասիրելով Կոնստանտին Օրբելյանի կյանքի ուղին, ստեղծագործական և կատարողական-համերգային, կազմակերպական գործունեությունը, ատենախոսը բացահայտել է տաղանդավոր արտիստի դերն ու նշանակությունը ինչպես հայ, այնպես էլ խորհրդային երաժշտական արվեստում:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից /Գլուխ առաջին՝ «Կոմպոզիտորի դիմանկարը դարաշրջանի ֆոնին», Գլուխ երկրորդ՝ «Կ.Օրբելյանի ակադեմիական երաժշտությունը», Գլուխ երրորդ՝ «Կ.Օրբելյանի ջազը և էստրադային երաժշտությունը»/, եզրակացություններից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Առաջին գլխում ատենախոսն ուրվագծել է կոմպոզիտորի դիմանկարը դարաշրջանի ֆոնին՝ ներկայացնելով Կ.Օրբելյանի մանկության և ուսումնառության տարիները /էջ 11-21/, այնուհետև բացահայտել նրա գործունեությունն առանձին տասնամյակների ընթացքում՝ 1950-ականներ /էջ 21-46/, 1960-ականներ /էջ 46-53/, 1970-ականներ /էջ 53-64/, 1980-ականներ /էջ 65-81/ և 1990-ականներ /այստեղ

ներառված է նաև կոմպոզիտորի գործունեության ամերիկյան շրջանը՝ մինչև 2014 թվականը/։ Ատենախոսն ընթերցողի առջև թերթում է Կ.Օրբելյանի ողջ կենսագրությունը՝ զուգահեռաբար ներկայացնելով նաև Հայաստանի պետական էստրադային նվագախմբի գործունեության Ոսկեդարը՝ բոլոր հյուրախաղերն արտասահմանյան բազմաթիվ երկրներում։

Ըստ էության՝ ատենախոսը կատարել է շնորհակալ ու անչափ կարևոր աշխատանք՝ ստեղծել է Օրբելյանի ողջ գործունեության տարեգրությունն ըստ տարիների, ամիսների և օրերի՝ դրանով իսկ բացահայտելով ոչ միայն Օրբելյանի ներդրումը հայ և խորհրդային երաժշտարվեստում, այլև ներկայացրել երաժշտական բազմապիսի իրադարձություններով հարուստ այս դարաշրջանի հայ երաժշտական կյանքում տեղի ունեցած անցուղարձը։

Ատենախոսության հաջորդ երկու գլուխներում Նաիրա Մելիքյանը քննության է առել կոմպոզիտորի ստեղծագործական ժառանգությունը։

Ատենախոսության երկրորդ գլուխը նվիրված է Կոնստանտին Օրբելյանի ակադեմիական երաժշտությանը։ Գլխի 3 ենթագլուխներում ատենախոսը, համապատասխանաբար, վերլուծել է կոմպոզիտորի Լարային կվատետը /էջ 90-101/, Սիմֆոնիան /էջ 101-115/ և «Ամնահություն» բալետը /էջ 115-132/։

Ատենախոսության երրորդ գլուխը նվիրված է Կ.Օրբելյանի էստրադային և ջազային ստեղծագործություններին։ Նախքան դրանց վերլուծությանն անցնելը, ատենախոսը ներկայացրել է խորհրդային Միությունում ջազային երաժշտության «պիոներների» գործունեությունը, ուրվագծել այն մթնոլորտը, որը նպաստավոր պայմաններ ստեղծեց խորհրդային Միությունում ջազային երաժիշտների կայացման համար։ Այս համատեքստում Նաիրա Մելիքյանն անդրադարձել է նաև հայազգի Գեորգի Գարանյանի գործունեությանը։

Ատենախոսը նրբորեն բացահայտել է Կ.Օրբելյանի ստեղծագործության մեջ ազգային հիմքի և «2 ոճերի» սկզբունքի համադրությունը, ապա՝ քննության առել կոմպոզիտորի երգերն ու կինոերաժշտությունը։

Իր հետազոտության ընթացքում Նաիրա Մելիքյանը բացահայտում է, որ Օրբելյանի երաժշտության հիմքում, մի կողմից՝ եվրոպական դասական ավանդույթի և ջազային երաժշտության առանձին էլեմենտների, մյուս կողմից՝ հայ երաժշտական ֆոլկլորի օրգանական համադրումն է։ Ատենախոսն իրավացիորեն եզրակացնում է, որ Օրբելյանի՝ Հայաստանում ջազային երաժշտության զարգացմանը զգալիորեն նպաստած ջազային և էստրադային-գործիքային ստեղծագործություններում բազմակողմանիորեն մարմնավորվել է հայ երաժշտական ֆոլկլորը։

Եզրակացություններում ատենախոսն ամփոփել է իր հետազոտության

հիմնական արդյունքները: Ատենախոսը եզրակացնում է, որ ակադեմիական երաժշտության մեջ դրսևորվեց Կ.Օրբելյանի ձգտումը դեպի երաժշտական թատերական ձևեր և կոնցերտային ժանրեր, բացահայտվեց հակումը դեպի ազգային ավանդույթներն ու համաշխարհային էստրադային ու ջազային երաժշտությունը: Մյուս կողմից՝ արվեստագետն օժտված էր նոր մտածողությամբ՝ կիրառում էր ջազի և իմպրովիզացիայի խորհրդանիշեր հանդիսացող նոր ռիթմեր, հարմոնիաներ և լադեր: Միևնույն ժամանակ՝ նրա ողջ ստեղծագործության համար ընդհանուր և հիմնական կապող էլեմենտը հայ ազգային երաժշտության հիմքերի հստակ զգացողությունն ու ըմբռնումն է /տե՛ս էջ 177/:

Ատենախոսության կարևոր արժանիքներից է մանրակրկիտ աշխատանքն արխիվային նյութերի հետ: Ատենախոսը մանրամասն ուսումնասիրել է Երևանի Ռ.Մելիքյանի անվան երաժշտական քոլեջում, Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունում, Հայաստանի ազգային արխիվում պահվող արխիվային փաստաթղթերը և նյութերը, ծայնագրությունները և տեսագրությունները, որոնցից շատերը գիտական շրջանառության մեջ են դրվել առաջին անգամ: Իր հետազոտության ընթացքում Նաիրա Մելիքյանը թերթել է ժամանակի պարբերական մամուլը, ուսումնասիրել դրանցում տեղ գտած հրապարակումները և դրանք հմտորեն օգտագործել իր ատենախոսության մեջ: Ատենախոսը հանդիպել է Կ.Օրբելյանի ժամանակակիցների հետ և վարել հարցազրույցներ, որոնք արժեքավոր տեղեկություններ են հաղորդում Օրբելյանի ստեղծագործական և կատարողական գործունեության վերաբերյալ:

Նաիրա Մելիքյանի ատենախոսությունն ունի գործնական կարևոր նշանակություն: Ուսումնասիրության արդյունքները, մի կողմից՝ հնարավորություն են ընձեռում առավել խորը հասկանալու Կ.Օրբելյանի դերն ու նշանակությունը հայ և խորհրդային երաժշտարվեստում և լրացնում ժամանակակից կոմպոզիտորական արվեստի և երաժշտական մշակույթի բնագավառում առկա երաժշտագիտական գրականությունը, մյուս կողմից՝ կարող են կիրառվել բարձրագույն և միջին մասնագիտական երաժշտական կրթօջախներում հայ երաժշտության պատմության դասընթացներում:

Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են յոթ տպագիր հոդվածներում, որոնցից երկուսը հրատարակվել են Ռուսաստանի Դաշնությունում:

Սեղմագիրը համապատասխանում է ատենախոսությանը:

Ծանոթությունն ատենախոսությանը վկայում է, որ Նաիրա Մելիքյանն աշխատել է ամենայն բարեխղճությամբ, ծանոթացել Օրբելյանի կյանքին և ստեղծագործությանը վերաբերող երաժշտագիտական առկա գրականությանը, թերթել պարբերական մամուլը, և իր ողջ հետազոտական աշխատանքը կատարել

